

РЕЦЕНЗИЯ

От

Проф. д-р Веселка Дулева, дм

Началник Отдел "Храни и хранене"

Национален център по общественото здраве и анализи

Относно: участие в конкурс за академична длъжност „Доцент“ по научна специалност „Хигиена“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, специалност „Хигиена“ (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.) за нуждите на Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Хигиена и епидемиология“ в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, съгласно публикувана обява в Държавен вестник бр. 61 от 23.07.2021 г.

Със заповед № Р-109-395/20.09.2021 г на Ректора на Медицински университет – Варна, решение на ФС (Протокол №170/10.09.2021 г) и протокол № 1/01.10.2021 г. от заседание на научно жури на Факултативен съвет съм определена да изготвя рецензия по конкурсна процедура за заемане на академична длъжност „Доцент“ по научна специалност „Хигиена“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, специалност „Хигиена“ (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.) за нуждите на Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Хигиена и епидемиология“ в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

Единствен кандидат в конкурса е гл.ас. д-р Росица Христова Чамова, дм.

1. Кратки биографични данни и кариерно развитие на кандидатката.

Д-р Росица Христова Чамова завършва Медицина във Висш Медицински Институт, Медицински факултет – гр. Пловдив през 1996 г.

Д-р Росица Чамова последователно работи като лекар – ординатор от 1996 г. - 2005 г.- в ЦСМП – гр. Ямбол, от 2005 до 2013 г. в ЦСМП – гр. Варна. През периода 2009 г. - 2011 г. тя е хонорован асистент в Катедра „Хигиена и МБС“, МУ – Варна, от 2011 г. до 2018 г. е асистент в Катедра „Хигиена“, МУ – Варна, а от 2018 г. до момента д-р Чамова е гл.асистент в Катедра „Хигиена и епидемиология“ – МУ – Варна.

Общият трудов стаж на д-р Росица Чамова е 24 год. , 7 месеца и 10 дни.

Д-р Росица Чамова, дм е с две медицински специалности, от 2006 г. - Спешна медицина и от 2017 г. - Хранене и диететика.

През 2017 год. след защита на дисертация на тема: “ „Кърмене и инфекции на пикочните пътища при деца до 3 години във Варна” и е присъдена научна и образователна степен „Доктор“ по научна специалност „Хигиена“ (вкл. трудова,

комунална, училищна, радиационна и др.) от Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“.

Д-р Росица Чамова, дм е член на БЛС, БДХД (Българско дружество по хранене и диететика), БСДГХХ (Българско сдружение по детска гастроентерология, хепатология и хранене), БНДОЗ (Българско научно дружество по обществено здравеопазване), ЕУРНА (Европейско дружество по обществено здраве), БАОЗ (Българска асоциация по обществено здраве), ESPGHAN (Европейско дружество по детска гастроентерология, хепатология и хранене).

Д-р Росица Чамова, дм е с много добра езикова подготовка владее английски и руски езици.

2. Общо описание на представените материали и изпълнение на наукометричните критерии.

Д-р Росица Чамова, дм е представила общо 33 научни труда. От тях 15 броя участват като доказателствен материал в справката за изпълнение на минималните изисквания за заемане на АД „Доцент“, съгл. ЗРАСРБ от 2018 г. Представен е хабилитационен труд (монография) – 1 бр. и 2 броя публикации, извън доказателствения материал за изпълнение на минималните изисквания за заемане на АД „Доцент“ - Дисертационен труд за придобиване на ОНС „Доктор“ – 1 бр. и Книга на базата на защитен дисертационен труд за придобиване на ОНС „Доктор“ - 1 бр.

Научни публикации на д-р Чамова са 30 бр. (за главен асистент – 16 бр.; за доцент – 14 бр.), от които в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация са 5 бр. и 25 бр. в нереперирани списания с научно рецензиране.

Научните участия на д-р Росица Чамова са 21 в национални и международни научни прояви с 15 доклада.

Предоставената АКАДЕМИЧНА СПРАВКА за публикациите, цитиранията и научните профили на гл.ас. д-р Росица Христова Чамова, дм, Катедра по хигиена и епидемиология, Факултет по обществено здравеопазване, Медицински университет-Варна, изготвена в Библиотеката на МУ-Варна, въз основа на предоставена от кандидата информация и автоматизираната информация от международните научни бази данни, в съответствие с Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за развитието на академичния състав на Медицински университет – Варна удостоверява, че публикациите, цитиранията и научните профили на кандидатката съответстват на минималните наукометрични изисквания за заемане на АД „Доцент“.

Академичната справка удостоверява: 100 т (при задължителен минимум 100 т) от хабилитационен труд (монография), 140 т от 5 научни публикации в издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация; 160 т от 7 Публикации и доклади, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове; (при задължителен минимум общо от 200 т) и 55 т от 8 цитирания, отразяващи научната активност на кандидата - (при задължителен минимум 50).

Липсват публикации на кандидатката в списания с Импакт фактор.

Представените от кандидата публикации за участие в конкурса, като брой, цитирания, научни профили и категории, съответстват на препоръчителните количествени наукометрични критерии за заемане на АД „Доцент“, определени в Правилник за развитието на академичния състав в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна.

3. Качествена оценка на научно-изследователската дейност и приноси.

В представената научна продукция на гл.ас. д-р Росица Христова Чамова, дм научни трудове и резултати от изследователската работа са обособени в 5 тематични научни направления: Значимост на здравословното хранене през бременността; Кърменето - поведенчески фактор с изключително благоприятни здравни последици за детето и майката; Здравни ползи от консумацията на пчелни продукти; Хигиена на детско-юношеска възраст; Проучване хранителните навици на различни групи от населението.

Могат да се очертаят научните приноси на гл.ас. д-р Росица Христова Чамова, дм по отделните тематични направления, както следва:

I. Значимост на здравословното хранене през бременността:

Приноси с познавателен и практико - приложен характер - Хранене на бременната жена и метаболитно програмиране на болестите (хабилитационен труд) – разработена е монография, първото у нас ръководство, анализиращо връзката между майчиното хранене и метаболитното програмиране на болестите при потомството. Представени са съвременни научни доказателства за ефектите на хранително поведение на майката и хранителните дефицити върху здравето на детето в по-късните етапи на живота. Обърнато е внимание на важноста на адекватен енергиен прием на майката, поддържането на здравословно тегло по време на бременността, изследвана е връзката на мастнокиселинен състав на храната на майката, оптимални нива на дълговерижни полиненаситени мастни киселини и влиянието върху програмирането на здравословното състояние на детето, обсъдена ролята на хранителните източници на метилни групи и растежа и развитието на централната нервна система. Подчертава се ролята на балансираното хранене при приема на хранителни добавки за преодоляване на риска от хранителни дефицити.

Приноси с познавателен характер - обобщени са резултати от клинични проучвания, публикувани в научни издания относно ролята на холина по време на бременност, дневните потребности и хранителния прием върху мозъчното развитие на потомството; разгледани са случаи, в които е обоснован приемът на хранителни добавки в периода на бременност, подчертани са рискове за здравето на бременната жена и/или на плода при прием на хранителни добавки без доказани медицински показания или в големи дози.

II. Кърменето - поведенчески фактор с изключително благоприятни здравни последици за детето и майката

Приноси с практико – приложен характер - анализирана в детайли е ролята на кърмата при инфекциите на отделителната система, които са вторите по честота инфекции в детска възраст, със склонност към рецидиви, подчертан е протективния ефект на

майчиното мляко; при проучване с оригинален характер е установено, че продължителността на кърмене и продължителността на изключителното кърмене сред болните деца е ниска; разработката е възможен инструмент за изготвяне на практически приложими препоръки към родителите от общо-практикуващи лекари, педиатри, диетолози и др.; изследван е протективния ефект на майчиното мляко върху инфекциите на пикочните пътища при деца до три години, проведено е проучване тип случай-контрола във Варна. Оценени са честотата, продължителността и вида на кърменето при деца (от раждането до 3 години), диагностицирани с инфекция на пикочните пътища (случаи), и при деца без такива (контроли), установено е, че продължителността на кърменето и изключителното кърмене имат защитен ефект срещу развитието и тежестта на инфекция на пикочните пътища в кърмаческа и ранна детска възраст.

Приноси с познавателен характер – разгледани са въпроси, свързани с наличието на пробиотици и кърма; мастноразтворими витамини в кърмата; антиоксидантна активност на кърмата - коментират се ползите и потенциалните рискове за здравето и развитието на детския организъм.

III. Здравни ползи от консумацията на пчелни продукти

Приноси с познавателен характер - описана биологичните ефекти и ролята на пчелното млечице за човешкото здраве

IV. Хигиена на детско-юношеска възраст

Приноси с практико – приложен характер - Проведено е проучване с цел установяване на връзка между работоспособността на учениците от началния курс на обучение и ергономичността на училищната мебел в класните стаи в четири училища в град Варна. Въз основа на резултатите от коректурния тест, броя на прегледаните символи и коефициента на точност се установява, че учениците, обучавани при неергономични условия, доста често показват умствена умора в края на деня. Установено е, че умората на учениците в началното училище е свързана с училищните мебели. Обучението в добри ергономични условия подобрява умствената работа. Извършена е оценка на антропометричен хранителен статус на ученици в начален курс на обучение от гр. Варна. Обхванати са 3010 деца (1523 момчета и 1487 момичета). Направеното проучване разкрива необходимостта от създаването на условия, профилактиращи натрупването на телесна маса при целодневно обучение в началния курс.

V. Проучване хранителните навици на различни групи от населението

Приноси с практико – приложен характер - Проведено е срезово проучване на хранителния режим и условията на труд с акцент върху психоемоционалното напрежение сред лица в трудоспособна възраст от Североизточна България. Анкетирани са 502 работещи на възраст от 19 до 80 години. Стресът на работното място оказва влияние върху режима на хранене. Направена е препоръка за промоция на здравето на работното място, службите по трудова медицина следва да мониторираат хранителните навици и адекватно да съветват и обучават работещите при интензивно психоемоционално напрежение за здравословно хранително поведение. Проведено е анкетно проучване на хранителните навици на 139 жени от град Варна. Препоръчано е сред рисковите за остеопороза групи да се разясняват ползите от консумация на определени храни, имащи профилактичен

ефект по отношение на костното здраве. При пилотно проучване на хранителните навици на жени в детородна възраст от град Варна са установени жени в риск от хранителни дефицити, които биха могли да окажат редица неблагоприятни ефекти - влияние върху репродуктивните функции на жената, върху протичането и изхода от бременността, както и върху здравословното състояние на потомството в дългосрочен план. Резултатите служат за подчертаване необходимостта от пропагандиране на здравословното хранене и разясняване, особено сред по-младите, за рисковете от прилагане на рестриктивни модели на хранене.

Представени са и приносите на научните трудове за присъждане на АД „Главен асистент“.

Учебно-преподавателска дейност

Преподавателският стаж на гл.ас. д-р Росица Христова Чамова, дм, отбелязан в Удостоверение с рег. № 099-2207/09.08.2021 г. е 9 години, 10 месеца и 8 дни в Катедра „Хигиена и епидемиология“ към МУ- Варна. Според приложената Справка (Изх.№112-311/27.07.21 год.) учебната натовареност на гл. ас. д-р Чамова надхвърля утвърдения норматив в МУ- Варна.

Гл.ас. д-р Росица Христова Чамова, дм изнася лекции по различни учебни дисциплини: „Комунална хигиена“, „Хигиена на хранене“ - Инспектор по обществено здраве; „Околна среда, хранене и здраве“ - Здравен мениджмънт - бакалавър; „Хигиена на болничните заведения и вътреболнични инфекции“ – Здравен мениджмънт - бакалавър; „Околна среда, хранене и здраве“ – Здравен мениджмънт и медико-социални грижи - магистър; „Хигиена и екология“ – Медицинска сестра и Акушерка; „Медицинска екология“- Медицински козметик; „Хигиена и безопасност на лабораторния труд“- Медицински лаборант; „Хигиена и екология“ – Рентгенов лаборант; „Хигиена и екология на здравните заведения“ – УЗГ – бакалавър; „Околна среда и здраве“ – Обществено здравеопазване –магистри рускоезично обучение.

Д-р Чамова провежда упражнения по „Хигиена и екология“ – за специалност Медицина (БЕО и АЕО); Рехабилитатор; Медицинска сестра; Акушерка; „Околна среда и здраве“ – Здравен мениджмънт - бакалавър; „Околна среда, хранене и здраве“ – Здравен мениджмънт и медико-социални грижи - магистър; „Хранене и здраве“ - Здравен мениджмънт - бакалавър; „Хранене и диететика“ - РМУС-магистър „Хигиена и екология на здравните заведения“ - УЗГ-магистър "Фармако-медицински аспекти на храненето" - Фармацевтичен мениджмънт и грижи – магистър.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предоставените документи потвърждават богатият опит, продуктивната научна и изследователска работа, професионална компетентност и преподавателски опит на Гл.ас. д-р Росица Христова Чамова, дм

Анализът на цялостната научно-изследователска, публикационна и преподавателска дейност на Гл.ас. д-р Росица Христова Чамова, дм ми дава основание да твърдя, че те напълно съответстват количествени наукометрични критерии за

заемане на академична длъжност „Доцент“, определени в Правилник за развитието на академичния състав в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна и на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

Базирайки се на гореизложеното изразявам положителна оценка и убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да гласува „ЗА“ заемането на **академичната длъжност „Доцент“** от **Гл.ас. д-р Росица Христова Чамова**, дм по научна специалност „Хигиена“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, специалност „Хигиена“ (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.) за нуждите на Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Хигиена и епидемиология“ в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

05.11.2021 год.

Проф. д-р Веселка Дулева, дм:.....